

Nederland als gidsland voor grenzeloze groei van duurzaam gedrag?

Als we ooit dichtbij een *social tipping point* voor het milieu waren, was het in de vroege jaren 70. Het rapport *Grenzen aan de Groei* zorgde voor een schokgolf. Van links tot rechts was men bereid tot verre-gaande maatregelen. Maar vijftig jaar later liggen we op koers met het ergste scenario van de Club van Rome. De hoop is nu gevestigd op overheidsbeleid dat de grenzeloze groei van (klimaat)vervuiling stopt en duurzame keuzes aanwakkert.

Nederland kan als 'gidsland' grenzen stellen aan ongebreidelde groei, zo hoopte Dennis Meadows in 1972 bij het verschijnen van het rapport *Grenzen aan de Groei* dat hij samen met collega's schreef in opdracht van de Club van Rome. Nederland had volgens Meadows de ideale omstandigheden om een wereldwijd voorbeeld te willen zijn: dichtbevolkt, ernstig vervuild en het rapport vloog nergens zo hard over de toonbank als hier.

Reclame

Wat ging er mis? Dat illustreert de korte geschiedenis van een verbod op milieuvervuilende reclame. Na het verschijnen van *Limits to Growth* begreep iedereen – van links tot rechts, van vakbond tot industrie – dat als je groeiende vraag naar een product wilt remmen vanwege vervuiling of een tekort, je dan eerst reclame voor dat product moet verbieden. Zo pleitten PvdA, D66 en de PPR (een van de voorlopers van GroenLinks) in 1972 een gemeenschappelijk verkiezingsprogramma (Keerpunt 1972) voor een reclameverbod voor elektriciteit en gas en een einde aan misleidende reclame. Vakbondsjongeren onder leiding van Wim Kok maakten zich hard voor een reclameverbod op 'consumptiestimulerende' milieuvervuilende producten. Een werkgroep van industriëlen stelde voor om vrijwillig te stoppen met reclames die de 'consumptie en verspilling' van 'industriële en agrarische producten' aanprijzen. En het was nota bene een VVD-minister van Economische Zaken

die begin 1972 – naast een prijsverhoging – een tijdelijk verbod invoerde op gasreclame, om daarmee de groeiende vraag naar Gronings gas af te remmen. Ook EZ-minister Lubbers noemde een reclameverbod in een pakket maatregelen om ongeremd energiegebruik te beperken. En tijdens de oliecrisis stopten bedrijven als Shell, BP en Chevron ook echt even met benzinereclame. De situatie nu lijkt op die van toen. Net als *Limits to Growth* zijn het nu de IPCC-rapporten die ons in niet mis te verstane woorden waarschuwen voor de gevolgen van fossiele brandstoffen. Er is weer een energiecrisis vanwege de oorlog en de zorgen over de winter zijn groot. Maar brede steun

waarden

normen

Femke Slegers is initiator / coördinator bij Reclame Fossilvrij en de Social Tipping Point Coalitie.

voor een verbod op fossiele reclame zoals in de *seventies* is nu haast ondenkbaar. Klimaatminister Jetten houdt – onder druk van VVD en CDA – de boot af als hij ernaar wordt gevraagd, ook al heeft zo'n verbod *direct effect* op de vraag naar fossiel.

Techno-optimisme

Dus waar liep het spaak? Elke tien jaar die na *Limits to Growth* verstreken is, mag Dennis Meadows terugblikken en antwoord geven op de vraag waarom er 30, 40 of 50 jaar niets is

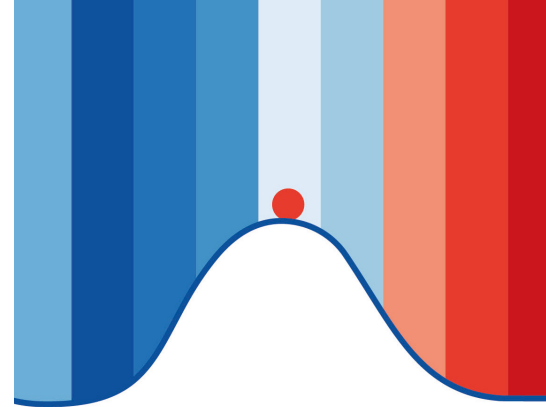
gebeurd met de waarschuwingen uit het rapport. Meadows wijst het vertrouwen in technologische innovatie aan als oorzaak. Met het geloof in een 'technofix' die alle problemen wel zou oplossen, verdween het gevoel van urgentie en de noodzaak om bedrijven restricties op te leggen, zoals een reclameverbod. Meadows en zijn collega's waren er al al bang voor. In *Limits to Growth* waarschuwden ze expliciet voor het gevaar van het techno-optimisme dat ook nu het klimaatbeleid beheerst. De focus op innovatie en efficiëntie leidt tot uitstelgedrag en symptoombestrijding in plaats van de fundamentele transitie die Meadows c.s. nodig achtten om de planeet leefbaar te houden: van exponentiële groei naar evenwicht.

Social tipping point

Volgens klimaatwetenschappers is er één manier om de achterstand in te lopen: een 'social tipping point'. Oftewel, een grote maatschappelijke verandering naar een duurzaam normen- en waardensysteem dat past binnen de planetaire grenzen. Het Potsdam Institute heeft een menukaart opgesteld met interventies die een social tipping point kunnen uitlokken. Het verbod op fossiele reclame is er één van, maar ook bijvoorbeeld klimaateducatie en een stop op fossiele subsidies. Ze zorgen voor duurzame normen, waarden en gedrag, klimaatkennis en lagere kosten. En ze breken met machtsstructuren die verandering tegenhouden. Eenmaal in gang gezet – door de overheid, het bedrijfsleven of het maatschappelijk middenveld – versterken de interventies elkaar. Zo ontstaat een kettingreactie die leidt tot exponentiële vermindering van vraag, productie, emissies, vervuiling en grondstoffengebruik. Duurzaam leven, ondernemen, werken, recreëren én regeren worden op een vanzelfsprekende manier aantrekkelijk voor een almaar groeiende groep, omdat de duurzame keuze financieel en ethisch de meest aantrekkelijke is.

Nederland Gidsland?

Ook de Club van Rome heeft haar hoop gevestigd op een *social tipping point*. Ter ere van de 50e verjaardag van *Limits to Growth* lanceerde de Club vorige maand de wereldwijde campagne Earth4all, met een grote rol

voor social tipping points. Dat is mooi, maar we hebben haast. Want de grenzen aan de groei zijn allang overschreden. Daarom moeten overheden aan boord springen en met beleidsmaatregelen het bed spreiden voor een *social tipping point*. Zo ontstaan de schaal en snelheid die we nodig hebben. Gelukkig is hiervoor brede steun in de Nederlandse samenleving. Meer dan 500 vertegenwoordigers en organisaties uit onderwijs, wetenschap, politiek, ngo's en cultuur hebben zich verenigd in de Social Tipping Point Coalitie en moedigen de overheid aan tot een social tippingpoint strategie. Ons land kan daarmee het voortouw nemen en alsnog het 'gidsland' worden waar Dennis Meadows van droomde.

Nuttige links

- Limits to Growth tekst: bit.ly/grenzenaandegroei
- Keerpunt 1972: <https://dnpprepo.ub.rug.nl/518/>
- Artikel vakbondsjongeren: bit.ly/vakbondsjongeren
- Werkgroep industriëlen: bit.ly/werkgroepindustrie
- Verbod gasreclame: bit.ly/gasreclame
- Lubbers: bit.ly/verbodLubbers
- Shell BP Chevron: bit.ly/ShellBP
- Jetten toezegging: bit.ly/Jettentoezegging
- Terugblik Meadows: bit.ly/terugblikMeadows
- Klimaatwetenschappers: bit.ly/klimaatwetenschappers
- Menukaart Potsdam: bit.ly/menukaartPotsdam
- Earth4all: www.earth4all.life/
- Social Tipping Point Coalitie: <https://socialtippingpointcoalitie.nl/>